

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

3. Қазақстан Республикасының Салық Кодексі 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120-VI ҚРЗ.
4. Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 12 қарашадағы Заңы № 392-V ҚРЗ.
5. Мадиева К. С. Бухгалтерлік есеп және аудит: оқу-әдістемелік кешен. Қарағанды: ҚЭУ баспасы, 2011.-214с.

УДК 368-06

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ «ӘЛЕУМЕТТІК МЕДИЦИНАЛЫҚ САҚТАНДЫРУ ҚОРЫ» КЕАҚ-НЫҢ АТҚАРАТЫН ҚЫЗМЕТІ

Нұрланқызы Айзада

aizada_05.en@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Экономика факультеті, Есеп және талдау кафедрасы, Есеп және аудит тобының 2 курсының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі-Кайранбеков Бауыржан

Кіріспе

Мемлекет жүз пайыз қатысатын Қор 2016 жылғы 1 шілдеде Қазақстан Республикасы Үкіметінің № 389 қаулысымен құрылды. Қорды құру мен қалыптастырудың негізі Мемлекет басшысының «Қазақстан-2050 «Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауын, «Бес институционалдық реформаны іске асыру жөніндегі 100 нақты қадам» Ұлт жоспарын және «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңын (бұдан әрі – МӘМС туралы Заң) іске асыру шеңберінде МӘМС жүйесін енгізу болды. 2020 жылы МӘМС жүйесін енгізу елдің денсаулық сақтау жүйесінің жоспарлы және кезеңдік дамуының нәтижесі болды.

МӘМС туралы Заңға сәйкес Қор мынадай функцияларды жүзеге асырады:

- МӘМС-ға жарналар мен аударымдарды шоғырландыру;
- МӘМС шеңберінде медициналық қызметтерді тұтынушыларды есепке алу;
- ТМККК/СМС-те медициналық көмек көрсетуді жүзеге асыратын денсаулық сақтау субъектілерін есепке алу;
- ТМККК және МӘМС шеңберінде медициналық қызметтер көлемін жоспарлау;
- ТМККК және МӘМС жүйесі шеңберінде медициналық көмек көрсету бойынша денсаулық сақтау субъектілерінің қызметтерін сатып алуды және төлеуді жүргізеді;
- Денсаулық сақтау субъектілерінің медициналық көмектің сапасы мен көлемі бойынша шарттық міндеттемелерді орындау мониторингі;
- ТМККК және МӘМС шеңберінде медициналық көмек көрсету мәселелері бойынша азаматтар мен заңды тұлғалардың өтініштерін, шағымдарын 1406 байланыс орталығы, Qoldau 24/7 мобильді қосымшасы, әлеуметтік желілер және кері байланыстың басқа да арналары арқылы қарау.

Сондай-ақ Қор ТМККК шеңберінде және МӘМС жүйесінде медициналық қызметтерге тарифтерді қалыптастыруға қатысады, ұсыныстар енгізеді, бұл ретте тарифтер мен тарифтік саясатты Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігі бекітеді және айқындайды.

Қордың миссиясы: Медициналық көмектің қолжетімділігі мен сапасын арттыру арқылы елдің әрбір азаматын күтпеген жерден жоғары шығыстардан қаржылық қорғауды қамтамасыз ету.

Қорды дамытудың 5 жылдық кезеңге арналған мақсаттары мен міндеттері:

Мақсат 1. МӘМС жүйесінде халықты жаппай қамтуды қамтамасыз ету

Міндет 1. МӘМС жүйесіне қатысуды арттыру

Міндет 2. Медициналық қызметтердің қолжетімділігін арттыру

Мақсат 2. Қордың Стратегиялық сатып алушы ретіндегі рөлін күшейту

Міндет 1. Медициналық қызметтер көлемін және тарифтік саясатты жоспарлауды жетілдіру

Міндет 2. Медициналық қызметтерді сатып алу және төлеу тетіктерін жетілдіру

Мақсат 3. Пациенттің құқықтарын қорғау

Міндет 1. Медициналық көмек сапасының проактивті мониторингі тетіктерін енгізу

Міндет 2. Пациенттермен кері байланысты жетілдіру

Мақсат 4. Қордың тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету

Міндет 1. Корпоративтік басқаруды дамыту, процестердің қауіпсіздігі мен реттілігін қамтамасыз ету

Міндет 2. Адами капиталды дамыту

Даму стратегиясында көзделген міндеттерді және МӘМС туралы Заңда және қордың жарғысында айқындалған міндеттерді іске асыру және мақсаттарға қол жеткізу мақсатында 2021 жылғы 19 ақпанда 2021 жылға арналған даму стратегиясын іске асыру жөніндегі Операциялық жоспар бекітілді. Шығыстарды оңтайландыруды, Қордың даму жоспарындағы өзгерістерді ескере отырып, бұқаралық іс-шараларды өткізуге шектеулерді және өңірлердегі КВИ-мен ахуалды ескере отырып, 2021 жылғы 26 тамызда Операциялық жоспар өзектілендірілді.

Осылайша, 2021 жылға арналған өзектендірілген Операциялық жоспар 206 іс-шараны қамтыды.

Қордың құрылымдық бөлімшелері 2021 жылдың қорытындысы бойынша жоспарланған 206 іс - шараның 196 - ын орындады, оның ішінде 23 іс-шара орындау мерзімін бұза отырып орындалды, есепті кезеңде 10 іс-шара орындалмады. Осылайша, Операциялық жоспар 95% - ға орындалды.

Негізгі бөлім

31.12.2021 ж. жағдай бойынша МӘМС жүйесіне төлемдердің тұрақтылығы мәселелерін қоса алғанда, халықты МӘМС жүйесімен қамту.

МӘМС туралы Заңға сәйкес МӘМС жүйесінде медициналық көмекке құқық алу үшін Қорға аударымдарды және (немесе) жарналарды төлеуді жүзеге асыру немесе Қорға жарналарды төлеуден босату қажет. 2021 жылдың қорытындысы бойынша ММС жүйесінде медициналық көмек алуға құқығы бар адамдардың саны 15,5 млн адамды немесе Қазақстан халқының 81,3% - ын құрайды.

Кесте №1

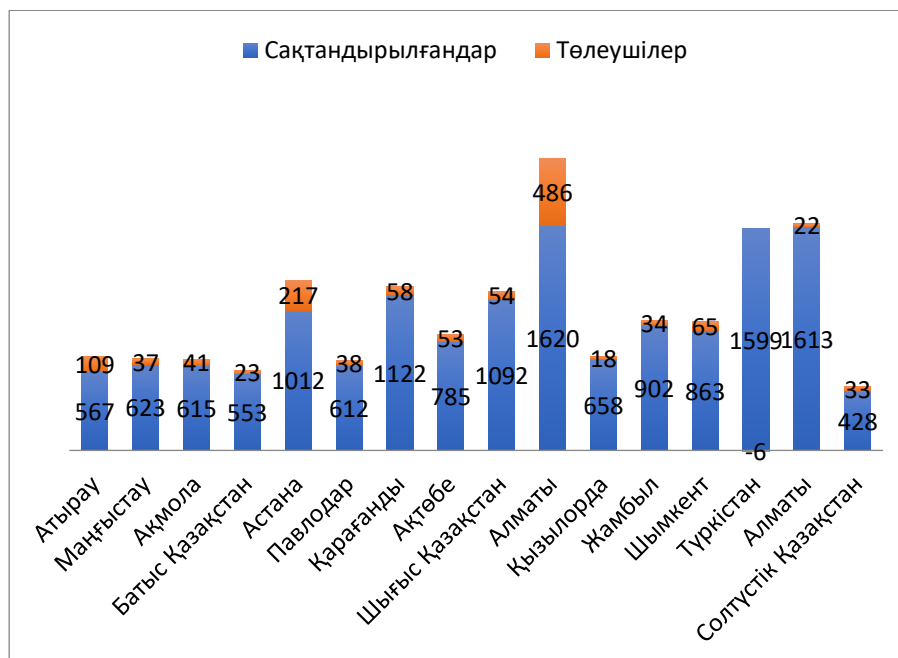
Төлеушілердің санаттары	ҚР бойынша барлығы	
	Саны	Жалпы санға үлесі, %
Аударымдар және жарналар төленген тұлғалар	17457568	91,3%
Жарналарды төлеуден босатылған адамдар	11358652	59,4%
Жалдамалы жұмысшылар	5372893	28,1%
Дара кәсіпкерлер және жеке практикамен айналысатын адамдар	289443	1,5%
АҚС шарттары бойынша жұмыс істейтін тұлғалар	125938	0,7%
БЖТ төлеушілер	199088	1,0%
Дербес төлеушілер	121554	0,6%
МӘМС жүйесінде медициналық көмек алуға құқығы бар тұлғалар	15527249	81,3%
Сақтандырылмаған	3598371	18,7%
Барлық халық	19102465	100%

* төлеушілердің әрбір санаты бойынша бірегей тұлғалардың саны көрсетілген

Өңірлер бөлінісінде сақтандырылған тұлғалардың ең көп саны Алматы қаласында, Түркістан және Алматы облыстарында (1,6 млн адамнан) байқалады. Ал сақтандырылған тұлғалардың

ең аз саны Солтүстік Қазақстан облысы, Батыс Қазақстан және Атырау қалаларында тіркелген.

Диаграмма №1

Халықпен жұмыс

Қор азаматтар Qoldau 24/7 мобильді қосымшасы бойынша жеңілдік санатына жататынын растайтын құжаттармен жүгінген кезде 1 ай мерзімге бір рет уақытша жеңілдік мәртебесін беру бойынша жұмыс жүргізеді. Жалпы, 2020 жылы 11 445 адамға уақытша жеңілдік мәртебесі берілді, 2021 жылдың 12 айында – 24 094 адам, оның ішінде 2021 жылдың 4 тоқсанында - 4552 адам жеңілдікті санаттар бөлінісінде деректер 2-кестеде

Жеңілдікті саясат	2020 жыл	2021 жылғы 12 ай үшін	Оның ішінде 2021 жылдың 4 тоқсанына
Балалар	3	0	0
Жұмыссыз ретінде тіркелген	169	431	106
Жұмыс істемейтін жүкті әйел	8340	21839	4084
3 жасқа дейінгі баланы тәрбиелеп отырған жұмыс істемейтін адам	63	88	13
Жүктілікті және босануға байланысты демалыстағы адамдар	48	61	11
Мүгедек баланы күтіп-бағуды жүзеге асыратын жұмыс істемейтін адам	32	44	6
Зейнетақы төлемін алушылар	58	35	13
Жұмыс істемейтін қандастар	13	9	5
«Алтын Алқа», «Күміс Алқа» алқаларымен марапатталған көп балалы аналар	13	3	1
Мүгедектер	61	34	9
Күндізгі оқу нысанында білім алатын адамдар	2604	1523	299
Жұмыс істемейтін мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек алушылар	26	11	3
Барлығы	11432	24078	4550

МӘМС-ға аударымдар мен жарналарды шоғырландыру

МӘМС туралы Заңға сәйкес, 2017 жылғы 1 шілдеден бастап Қор МӘМСға аударымдар мен жарналарды шоғырландыруды жүзеге асырады: жұмыс берушілердің аударымдары 2021 жылы аударымдарды есептеу объектісінің 2% - ын, жұмыскерлердің жарналарды есептеу объектісінің 2% - ын, дара кәсіпкерлердің және жеке практикамен айналысатын адамдардың жарналары 1,4% - дан 5% - ды құрады. Ең төменгі жалақының еселенген мөлшері (бұдан әрі – ЕТЖ) жарналары, шарт бойынша табыстың 2% мөлшерінде азаматтық құқықтық сипаттағы шарттар бойынша жұмыс істейтін адамдардың жарналары, АЕК-тің 40% мөлшерінде бірыңғай жиынтық төлемді төлеушілердің жарналары (ауыл тұрғындары үшін 0,5 АЕК), АЕК-тің 5% мөлшерінде өзін-өзі төлеушілердің жарналары.

Есепті жылы 751,5 млрд теңге түсті, бұл төлемдердің болжамды жалпы сомасының 102,2% - ын құрайды (15,9 млрд теңгеге артық).

Бұл ретте төлемдер сомасының 46% – ын мемлекет жарналары, 42,7% – ын жұмыс берушілердің аударымдары мен жұмыскерлердің жарналары, 1,9% – ын ЖК жарналары, қалғаны-1% - дан азы құрады.

Аударымдар мен жарналар 17,5 млн адамның пайдасына (мемлекет төлейтін жеңілдікті санаттарды қоса алғанда) жүргізілді, бұл халықтың 91,4% - ын құрайды. Аударымдар мен жарналардың уақтылы төленбегені үшін өсімпұл сомасы 2021 жылы бір жарым есе өсіп, 685,0 млн теңгені құрады.

Аударымдар мен жарналардың ең көп сомасы Алматы (17,4%) және Астана (10,5%) қалаларында, сондай-ақ Қарағанды (7,9%), Шығыс Қазақстан (6,5%) және Алматы (5,6%) облыстарында төленді, олар қорға түсетін барлық түсімдердің (мемлекеттің 195.4 26% 208.8 28% 346.5 46% Аударымдар Жарналар Мемлекет жарналары 35 жарналарын есепке алмағанда) 47,9% - ын

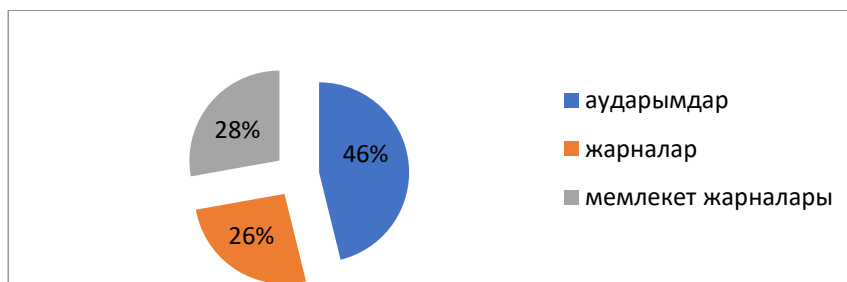
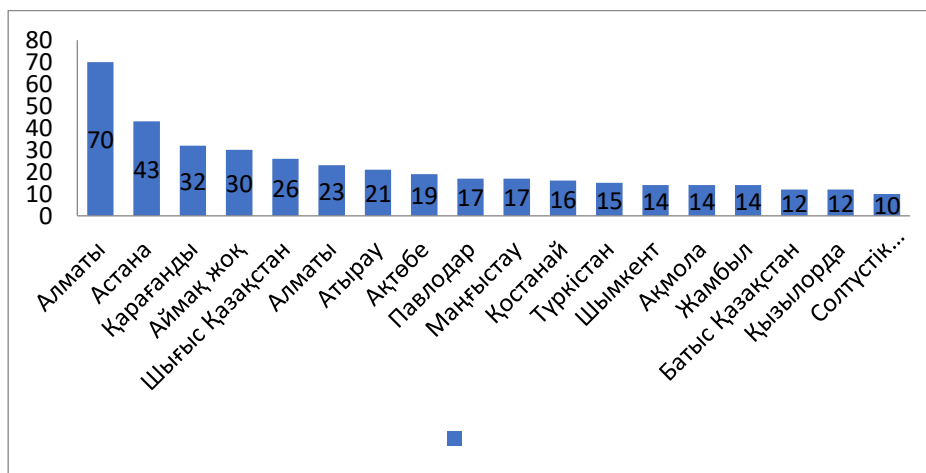

Диаграмма №2. 2021 жылға өңірлер бөлінісінде аударымдар, жарналар мен өсімпұлдар түсімдері туралы ақпарат, млрд теңгемен

Аударымдардың орташа мөлшері 3 685 теңгені құрады, бұл есептеу объектісіне 184,3 мың теңге сәйкес келеді, бұл ретте Атырау облысы бойынша – 250,1 мың теңге, Маңғыстау

облысы бойынша-248,2 мың теңге, Солтүстік Қазақстан облысы бойынша – 163,0 мың теңге және Қостанай облысы бойынша – 141,4 мың теңге. 2021 жылы аударымдарды төлеудің орташа жылдық жиілігі жылына 9 рет болды. Алдыңғы 12 айдың ішінде аударымдар төленген қызметкерлер саны 2 336,2 мың адамды құрады. Сондай-ақ, жылына 9 реттен кем емес аударымдар алынған адамдардың үлесі 66% - ды немесе 3 675,6 мың адамды құрады, Өңірлер бөлінісінде ең жоғары орташа төлем жиілігі 9,5 есе (Қарағанды облысы), ең төмені 8,3 есе (Түркістан облысы).

Менің ойымша, қазір Қазақстанда біздің еліміз үшін медициналық сақтандыру жүйесінің дұрыс моделі жұмыс істейді. Одан бас тартудың қажеті жоқ. Егер сіз халықтың бір бөлігі сақтандырылмай қалды деп алаңдасаңыз, қызметтерді барлығына кепілдендірілген және сақтандыру (оны тек жарна төлейтіндер алады) секілді екі пакетке бөлуден бас тартуға болады. Бұл әлеуметтік медициналық сақтандыру философиясына қайшы: дені сау адамдар науқастар үшін, байлар кедейлер үшін төлейді.

Қазір үш миллионға жуық адам ӘМСҚ-ға жарна төлемейді. Олардың қатарында өз еркімен бас тартқандар және мүмкіндігі жоқтар бар. Бірақ қалай болғанда да оларды сақтандырып, емдеу керек. Халықтың бұл тобын экономикаға тарту міндеті денсаулық сақтау жүйесінің құзыретіне жатпайтынын есте ұстаған жөн.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39131293
2. <https://fms.kz/kz/>
3. «Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КЕАҚ ЖЫЛДЫҚ ЕСЕП 2021

БУХГАЛТЕРДІҢ ЭТИКА МӘСЕЛЕЛЕРІ

Орынбасар Шұға

shuga_04@bk.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Экономика факультеті «Есеп және аудит» бағытының 3курс
студенті Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Уразбаева З.О

Аннотация: Бұл мақалада бухгалтер жұмысындағы кәсіби этикалық құндылықтардың маңыздылығы көрсетіледі, олардың қоғамдық сенімді қолдау, жалпы кәсіпорынның да беделін сақтау үшін маңыздылығын көрсетеміз. Мақала кәсіби әдепті сақтаудағы этикалық кодекстер мен процедуралардың рөлін талқылайды, бухгалтерлерде кездесетін қысымдарды көрсетеді және этикалық дилеммаларды шешуге арналған практикалық нұсқаулар ұсынылады. Жас мамандарды кәсіби даярлаудың негізгі аспектісі ретінде білімнің және этикалық нормаларды сақтаудың маңыздылығы атап өтіледі.

Кілтті сөздер: Аудиторлар Палатасы, Этиканың халықаралық кодексі, аудитор, федерация.

Кәсіби этикалық құндылықтар кез келген жағдайда көрінеді еңбек саласына құрмет, өз кәсібіне деген сүйіспеншілік түрінде, іске адал көзқараспен қарау түрінде. Бухгалтерлік Этика-бұл қызметкерлердің бухгалтерлік есеп нормалары. Бұл маман үшін этикалық сәйкестік нормалар-бұл олардың символдық бекітілуі ғана емес, сонымен қатар нақты қажеттілік. Өйткені мұндай мамандықәлеуметтік маңызы бар болып табылады, бұл оның қоғам алдындағы жауапкершілігін тануды білдіреді. Бухгалтерлік есеп саласындағы дәлсіздік және заңсыздық есеп беру тек бедел мен имиджге нұқсан келтіруі мүмкін, сонымен қатар кәсіпорындардың дамуға теріс әсер етеді.

Жұмыстағы біліктілік пен адалдық – табысқа жетудің негізі, бухгалтердің кәсіби қызметі. Кәсіби бухгалтер орындауға және орындауға міндетті. Кәсіби бухгалтерлердің этикалық кодекстерінің талаптары және қауымдастықтар шеңберінде әзірленген аудиторлар.